

המירוץ ל-216 מיליארד דולר: כלכלת סוריה ומאמצי השיקום בעידן א-שרע

נעם בינשטוק וכרמית ולנסי | גיליון 2169 | 14 ביולי 2026

כשנה וחצי לאחר נפילת משטר אסד, מתמודדת סוריה עם פרדוקס עמוק: בזירת החוץ, הממשלה בהובלת אחד א-שרע רשמה הישגים דיפלומטיים משמעותיים: הכרה אזורית ובינלאומית גוברת וגל התחייבויות להשקעות מצד מדינות המפרץ, טורקיה, ארצות הברית ואירופה. בזירת הפנים, לעומת זאת, התמונה עגומה יותר: סוריה סובלת ממתחים אתניים, איומים ביטחוניים, מחלוקות אידיאולוגיות ומשבר כלכלי חריף שהופך למקור לחץ חברתי-פוליטי מרכזי על הממשלה החדשה. פרדוקס זה מתבטא גם בכל הנוגע לתהליך השיקום. מחד, סוריה נמצאת בנקודת הזנק ייחודית: היא מיצבה עצמה מחדש באזור, ומבחינה גיאופוליטית החלה לקדם יוזמות להפיכתה לציר לוגיסטי-אסטרטגי למעבר סחורות ואנרגיה, על רקע נתיבי הים המאוימים באזור המפרץ. מאידך, סוריה עומדת בפני קשיים לא מעטים, וביניהם כלכלה הרוסה ומוסדות לא מתפקדים. יכולת סוריה לבסס תשתית איתנה לצמיחה כלכלית, ולא רק לקלוט השקעות, היא שתכריע את גורלה של כלכלת המדינה ובמידה רבה את היציבות המדינתית בשנים הקרובות.

המשבר הכלכלי והשלכותיו – תמונת מצב

הציבור הסורי, אשר שרד כ-13 שנים של מלחמת אזרחים, נמצא תחת לחץ כלכלי רב. חוסר שביעות הרצון הציבורי נובע בעיקר מעלייה בתעריפי החשמל, היחלשות הלירה הסורית (מוערכת בכ-14 אלף לירות סוריות לדולר), שחיקת כוח הקנייה וקושי של משפחות לרכוש מזון.

הנתונים לגבי סוריה מציגים את גודל המשבר שיצרה מלחמת האזרחים. [התוצר לנפש](#), שנאמד בכ-1,550 דולר בשנת 2011, צנח ל-670 דולר ב-2022, השנה האחרונה בה הוא נמדד – ירידה של יותר מ-50%. [שיעור מסיימי בית הספר היסודי](#) ירד מכמעט 100% בשנת 2011, לכ-62% ב-2023. בעוד [שהנתון הרשמי](#) בנוגע לאבטלה בסוריה עומד על 13% "בלבד", שר הכלכלה והתעשייה הסורי, נדאל שעאר, הצהיר ב-2025 כי [הנתון האמיתי](#) קרוב ל-60%.

בדוח [שפורסם](#) באוקטובר 2025, העריך הבנק העולמי את עלויות השיקום של סוריה ב-216 מיליארד דולר. לשם השוואה, [התוצר הסורי](#) בשנת 2011, השנה שקדמה למלחמה, עמד על 67 מיליארד דולר. במילים אחרות, אפילו בכלכלה שלפני המלחמה, גם אם כל לירה סורית הייתה מושקעת רק בשיקום (ולא, למשל, באוכל או בצריכה), היו נדרשות מעל לשלוש שנים רק לתיקון הנזק שנגרם בעקבות המלחמה. סקרי דעת הקהל מ-2026 ממחישים את השלכות המצב הכלכלי על התמיכה הציבורית בממשלה. [בפברואר](#), 63% מהסורים שהשתתפו בסקר האמינו כי המדינה צועדת בכיוון הנכון. [אולם עד אפריל](#), רק 13% האמינו כי הממשלה עושה מספיק כדי לטפל בעליית מחירי המזון והאנרגיה. באותה תקופה נרשמה גם

צניחה בתפיסת הביטחון האישי מ-67% ל-38%. המצוקה הכלכלית, ולא רק אידיאולוגיה או ביטחון, הפכה לעדשה המרכזית שדרכה מעריכים אזרחי סוריה את ממשלתם.

באפריל, נציב האו"ם לסוריה, קלאודיו קורדונה, ציין בפני מועצת הביטחון כי הידרדרות התנאים הכלכליים מניעה אי-שקט חברתי, והדגיש כי ללא ממשל כולל, צדק מעברי אמין ותמיכה בינלאומית, הייצוב ישאר שברירי.

המשטר הסורי, שחושש מערעור יציבותו על רקע זה, נקט שורת צעדים שנועדו לשכך את הלחץ הציבורי. בינואר, הוחלט לקדם מהלך של החלפת המטבע ומחיקת שני אפסים מן הלירה במטרה להקל על עסקאות ולבסס תהליך של רפורמה כלכלית שתוביל לעלייה ברמת האמון הציבורי. בהמשך, חתם נשיא סוריה אחמד א-שרע על צווים נשיאותיים להעלאות שכר נרחבות במגזר הציבורי כולל בריאות, חינוך, דת ופיננסים, במטרה לשיפור תנאי החיים. במקביל, שר האוצר, מוחמד ברניה, הציג רפורמת מיסים מקיפה, הכוללת פטור מלא ממס הכנסה לבעלי הכנסות נמוכות (המשתכרים מתחת ל-640,000 לירות סוריות בשנה, כ-4,600 דולר) והחלת מס קנייה של 5%, עם החרגה של מוצרי יסוד כמו מזון, תרופות ושירותי חינוך כדי למנוע את המשך שחיקת כוח הקנייה של השכבות החלשות. עוד הוחלט להעלות ב-30% את שכר הגמלאות המשולם בשירות הציבורי. ברניה עדכן כי הפנסיות בסוריה עלו בשנה האחרונה בממוצע בכ-56%, צעד המשקף מוכנות של הממשלה להגדיל את ההוצאה הציבורית על מנת לעזור לשכבות החלשות.

כלכלנים שהתייחסו למהלך, שנועד במהותו להקל על יוקר המחיה ולשפר את כושר הקנייה, העירו כי העלאות שכר צריכות להיות מלוות ברפורמה אמיתית במגזר הציבורי באמצעות שיפור ברמת השירות הניתן לאזרחים, טיפול בבעיות מנהליות והעלאת היעילות. העלאות שכר לכשעצמן אינן מספיקות, מה שמחייב ניטור ומעקב אחר ביצועי עובדי המגזר הציבורי כדי להבטיח תוצאות מדידות.

נקודה נוספת המעוררת חשש אצל כלכלנים היא התערבות הממשלה בסבסוד מוצרי יסוד וקניית מוצרים. ממשלת סוריה נמצאת במלכוד: מצד אחד, יש עליה בלחץ הציבורי לסבסוד ולסיוע, על מנת להקל על מצבם הקשה של האזרחים. מצד שני, התערבות מוגזמת של הממשלה בכלכלה עשויה להכניס את סוריה למלכודת אליה נפלו ממשלות אשר נכנסו לחובות עקב סבסוד מוצרי יסוד, אך אינן יכולות להפסיקו מחשש לתגובת הציבור – כפי שקרה במצרים.

מתח זה התבטא בגל המחאות שפרץ במאי 2026 באזורים החקלאיים המרכזיים של סוריה (אל-חסכה, אל-רקה, דיר א-זור וריף חמאה) נגד קביעת מחיר הרכש הממשלתי של החיטה על 46 אלף לירות סוריות חדשות לטון (כ-330 דולר). חקלאים וראשי איגודי הפלאחים התנגדו לתעריף הרשמי, אותו הם הגדירו כעושה שאינו תואם את המאמץ המושקע בגידול המשמעותי ביותר של המדינה. המפגינים הצביעו על האבסורד שבו הממשלה בוחרת להדפיס את שיבולת החיטה על שטרות ה-500 לירות החדשים כסמל לעושר לאומי, בעוד שבפועל היא מייצרת מדיניות חונקת שאינה מאפשרת למגדלים לשרוד כלכלית.

כמענה לסוגיה ובעקבות זעמם של החקלאים, החליט א-שרע להעניק בצו נשיאותי 9 אלף לירות סוריות נוספות (כ-80 דולר) בעבור כל טון חיטה שהממשלה תרכוש מהחקלאים (ולהעמידו על 420 דולר). כלכלנים טוענים שמדובר במחיר גבוה ביחס לחיטה רוסית או אוקראינית שדמשק רוכשת, וממחישים את נכונות הממשלה להיענות ללחץ ציבורי גם במחיר של פגיעה בשיקולים כלכליים ארוכי טווח. אחד המבחינים בהם הממשל הסורי יצטרך לעמוד הוא לנסות לאזן בין דרישות החקלאים לבין האינטרס הציבורי בצמיחה ארוכת טווח. ביוני 2026, **גם חברות מסחריות החלו להצטרף למחאה** בדרישה לשיפור תנאי השכר והתנאים הסוציאליים.

המעורבות החיצונית בשיקום

מאז ימיה הראשונים, פעלה הממשלה הסורית במרץ במטרה לגייס משקיעים חיצוניים לטובת שיקום הכלכלה. ב-18 במאי, השתתף שר האוצר ברניה במושב סגור של שרי האוצר ונגידי הבנקים המרכזיים של מדינות ה-G7 בפריז. במוקד הדיונים עמדו ההתאוששות הכלכלית של סוריה ושילובה מחדש במערכת הפיננסית העולמית. השתתפות זו מסמנת צעד משמעותי נוסף במאמצי ממשלתו של א-שרע להתקרב לכלכלות הגדולות ולגייס תמיכה בינלאומית לשיקום המדינה לקראת פסגת ה-G7 שהתקיימה בחודש יוני.

בחודש מאי, חלו שתי תמורות חשובות בתהליך השיקום של הכלכלה הסורית: החלטת האיחוד האירופי לחדש את יחסי הסחר עם סוריה, והחלטת ענקיות הפיננסים, ויזה ומאסטרקארד, לאפשר שימוש בכרטיסי אשראי בינלאומיים במדינה.

השאלה המרכזית איננה רק מי יממן את שיקום סוריה, אלא איזו כלכלה תיבנה שם: כלכלה פתוחה ותחרותית, או שחזור של "כלכלת מקורבים" תחת הנהגה חדשה.

עם זאת, לפעמים הרצון הבינלאומי בשיקום מתנגש עם אי היציבות השוררת בסוריה. ב-7 ביולי, בזמן שנשיא צרפת, עמנואל מקרון, היה למנהיג המערבי הראשון [שמבקר](#) במדינה מאז נפילת משטר אסד, התרחשו מספר פיצוצים בסמוך למיקומו בבירה דמשק. עובדה זו ממחישה קושי נוסף העומד בפני סוריה, שהרי כלכלה מתפקדת דורשת סביבה מספיק בטוחה כדי "לעשות בה עסקים".

סוריה נתונה כעת ב"מירוץ שיקום". מירוץ זה מתקיים לצד מדינות נוספות באזור שסובלות מהרס מאסיבי וזקוקות לסיוע בינלאומי, ובהן לבנון, תימן, לוב, איראן, סומליה, ואזורים כמו רצועת עזה. במרוץ זה יש לסוריה מספר יתרונות: ראשית, המלחמה בה הסתיימה וצמחה אצלה הנהגה חדשה הזוכה להכרה בינלאומית, בשונה מעזה או לוב למשל, שם המצב טרם התייצב. בנוסף, סוריה שוכנת בצומת גיאופוליטי ייחודי, שמייצר למדינות רבות אינטרס בשיקומה. הטורקים, בעלי בריתה של סוריה, מעוניינים בשיקומה כדי לייצב את גבולם ולהגביר את השפעתם במדינה ובאזור. בתמיכת טורקיה ומדינות המפרץ, סוריה ממצבת עצמה מחדש כנקודת מפגש בין המזרח התיכון לאירופה, המאפשרת לייצר חלופה למצר הורמוז ובאב אל-מנדב. האירופאים מעוניינים ביציבות בסוריה כדי לפתור את המשבר ולהשיב פליטים סורים משטחם. סוריה יציבה מהווה גם אינטרס מובהק במדיניות החוץ האמריקאית באזור.

למרות יתרונות אלה, אי-היציבות העולמית עשויה להקשות על סוריה לגייס את ההון הנדרש. מדינות המפרץ מתמודדות עם משבר כלכלי שנגרם בעקבות המלחמה עם איראן. תורכיה, בעלת הברית החשובה ביותר של המשטר הסורי החדש, אמנם [מדורגת במקום ה-11](#) בעולם בתוצר משוקלל לפי מחירים, אך מתמודדת עם אינפלציה עקבית ועם בעיות מבניות. אירופה עסוקה באינפלציה, במחירי החשמל ובצורך בהתחמשות, וארצות הברית – למרות מהלכיו האחרונים של הנשיא טראמפ – נראית כמי שמממקדת יותר בזירת הפנים.

על אף חשיבות המעורבות הבינלאומית, היקף ההשקעות לבדו אינו מבטיח הצלחה. הניסיון של מדינות אחרות מלמד כי הזרמת הון חיצוני יכולה להאיץ התאוששות, אך אינה מספקת כדי לייצר צמיחה בת-קיימא. השאלה המרכזית היא אפוא לא רק כמה כסף יוזרם לסוריה, אלא האם המדינה תצליח לבנות מוסדות כלכליים שידעו לנצל משאבים אלה באופן יעיל. סוגיה זו עומדת במרכזן של כמה מהגישות המרכזיות בחקר הצמיחה הכלכלית. זאת ועוד, ישנם עדיין חסמים משפטיים ופיננסיים שמונעים את שילובה של סוריה במערכת העולמית, בניגוד לרושם האופטימי שעולה ממדריכי ההשקעות של ארצות הברית. כל עוד הגדרתה של סוריה כמדינה תומכת טרור (SST) נותרת בתוקף, חברות זרות ששיקעו במדינה חשופות לעיקול מידי של נכסיהן וכספיהן על ידי הנושים, מה שמנטרל בפועל את היכולת הסורית למשוך הון מערבי ממוסד.

כלכלת סוריה בראי תיאוריות כלכליות

מודלים קלאסיים של צמיחה כלכלית, ובראשם זה של רוברט סולו, מצביעים על כך שמדינות היוצאות ממלחמות עשויות לחוות בשנים הראשונות קצב צמיחה מהיר יחסית, בשל רמת ההרס הגבוהה והצורך בשיקום תשתיות. במובן זה, ההרס הנרחב שנגרם לסוריה יוצר גם פוטנציאל משמעותי לצמיחה מהירה, אם יוזרמו למדינה משאבים בהיקף מספק.

עם זאת, מחקרים עדכניים יותר, המזוהים בעיקר עם עבודתם של זוכי פרס הנובל מ-2024 דארווין אג'מולו, סיימון ג'ונסון וג'יימס רובינסון, מדגישים כי השקעות והון לבדם אינם מבטיחים הצלחה. איכות המוסדות, שלטון החוק, הגנה על זכויות קניין, רמת השחיתות והיכולת לעודד תחרות ויזמות הם גורמים מרכזיים המשפיעים על הצלחתן של מדינות בתהליכי שיקום ופיתוח.

בהקשר הסורי, האתגר לא מסתכם בשיקום תשתיות ובהזרמת כספים. משטר אסד הותיר אחריו לא רק הרס פיזי אלא גם מערכת כלכלית ריקוזית, מושחתת ותלויה במוקדי כוח פוליטיים. לכן, הצלחת השיקום תימדד לא רק בהיקף ההשקעות שיגויסו, אלא גם ביכולת סוריה לבנות מוסדות כלכליים אמינים, לחזק את המגזר הפרטי ולעודד תחרות וחדשנות.

במובן זה, משטר אסד הותיר אחריו לא רק הרס פיזי נרחב, אלא גם תשתית מוסדית וכלכלית פגועה. במשך שנים, התנהלה הכלכלה הסורית באופן ריקוזי ותלוי שלטון, כאשר מוקדי כוח כלכליים מרכזיים נשלטו בידי המדינה או בידי גורמים המקורבים למשטר. מגזר הבנקאות הסורי היה חלש במיוחד: רוב הבנקים הולאמו ונתרו בשליטת המדינה, והמערכת הפיננסית לא התפתחה לכדי מנגנון משמעותי של אשראי, השקעה ותמיכה ביזמות.

ביקור נציגי קרן המטבע הבינלאומית (IMF) בדמשק ביוני 2025 ממחיש נקודה זו היטב. בביקור הראשון בסוריה מאז 2009, [הדגישו נציגי ה-IMF כי שיקום הכלכלה מחייב](#) לא רק סיוע והון, אלא גם השבת אמון ציבורי, חיזוק הבנק המרכזי, שיקום מערכות התשלומים והבנקאות, הידוק הפיקוח הפיננסי ושיפור מנגנוני איסור הלבנת הון ומימון טרור. בביקור נוסף בפברואר 2026, ציינה הקרן כי הבנק המרכזי שמר על מדיניות מוניטרית הדוקה, וכי הימנעות ממימון תקציבי דרך הבנק המרכזי תרמה לבלימת האינפלציה ושיפור מסוים בשער החליפין. לצד זאת, הקרן הדגישה כי השלב הבא מחייב חיזוק עצמאותו של הבנק המרכזי, פיתוח מסגרת למדיניות מוניטרית מודרנית, הערכת מצב הבנקים ושיקום מערכת הבנקאות והתשלומים. גם מינויו של עבד אלקאדר חצריה, לשעבר שותף בפירמת הענק "ארנסט אנד יאנג" בסוריה, לנגיד הבנק המרכזי, מדגיש את הניסיון להציג את השיקום הפיננסי כפרויקט טכנוקרטי-מוסדי ולא רק פוליטי.

לאור כל זאת, הופך מעמד הבנק המרכזי הסורי לאחד המבחנים המרכזיים של שיקום המדינה. בנק מרכזי מקצועי ועצמאי, המסוגל לשמור על יציבות מחירים, אמון במטבע, פיקוח בנקאי וחיבור למערכת הפיננסית הבינלאומית, יהיה סימן לבנייה של מוסדות כלכליים אמיתיים. לעומת זאת, אם הכסף, האשראי והבנקים ימשיכו להיות כפופים לצורכי השלטון ולמקורבים לו, גם השקעות גדולות ותשתיות חדשות עלולות להסתיים בשחזור של כלכלת מקורבים תחת שם אחר.

סוריה שואפת גם לייצר מגזר פרטי חזק. [ביוני](#) נפתח "הכנס הראשון לשיח עם המגזר הפרטי", במסגרתו הדגיש שר הכלכלה שעאר כי מטרת המשטר איננה להפריט את כל המגזר הציבורי, אלא ליצור כלכלה המשלבת בין מגזרים חזקים. כן הדגיש את רצונו של המשטר לשלב נשים בכלכלה.

למרות הצהרות אלה, הקושי של סוריה לייצר מגזר פרטי עצמאי משתקף היטב בנתונים על מספר החברות שנפתחו בסוריה ב-2025. נתונים רשמיים שפורסמו במדינה בסוף 2025 מצביעים על כ-30,000 חברות בלבד, מספר נמוך במיוחד בהשוואה למדינות האזור. בשנת זו, דיווח הממשל הסורי כי נפתחו במדינה כ-18,000 עסקים חדשים, נתון שלאכאורה היה מציב את סוריה בשורה אחת עם מדינות האזור. אולם בחינה זהירה יותר של הנתונים מראה כי רק 4,425 מתוכם היו חברות רשומות, בעוד שהיתר נרשמו במעמד הדומה ל"עוסק מורשה" או "עוסק פטור". כאשר מתמקדים בחברות רשומות בלבד ומשווים את כמות החברות לגודל האוכלוסייה הבוגרת, מתברר כי מספר החברות שנפתחו בסוריה ב-2025 נמוך משמעותית ממספרן במדינות האזור.

טבלה 1. השוואה בין מספר החברות שנפתחו בסוריה למדינות אחרות באזור בשנת 2025			
מדינה	חברות שנפתחו למיליון איש בוגרים	חברות שנפתחו ב-2025	
ישראל	2,801	17,816	
סוריה	282	4,425	
איראן	1,130	77,987	
ירדן	1,042	7,604	

הטבלה מבוססת על פרסומים רשמיים של המדינות. את הקישורים לפרסומים בשפות המקור ניתן לראות באמצעות הקישורים המופיעים בשם המדינה.

לפיקר, גם לאחר שינוי פוליטי דרמטי, סוריה עדיין רחוקה מלהציג מגזר פרטי רחב, תחרותי וחדשני. מספר החברות החדשות הרשומות נמוך לא רק במונחים מוחלטים, אלא בעיקר ביחס לגודל האוכלוסייה.

בנוסף, מוסדות כלכליים אינם מתקיימים בחלל ריק. כלכלה חדשנית ותחרותית זקוקה גם לסביבה חברתית ותרבותית שמאפשרת ידע, חינוך, השתתפות נשים במרחב הציבורי, זכויות מיעוטים וחשיבה ביקורתית. אמנם, סוריה תחת שושלת אסד התאפיינה במוסדות חלשים, בריכוזיות גבוהה ובתלות עמוקה במנגנוני שלטון וכוח, אך לנשים הייתה נוכחות במרחב הציבורי וזכויות המיעוטים נשמרו במידה מסוימת. לאור אופיו האסלאמיסטי יותר של משטר א-שרע, עולה השאלה האם נשים יורשו להשתתף ב"משחק הכלכלי", או שמא תיאלץ סוריה לוותר על מחצית מאוכלוסייתה היצרנית.

השלכות על ישראל

שיקומה הכלכלי של סוריה יקבע במידה רבה מול איזו מדינה סורית תתמודד ישראל בשנים ובעשורים הקרובים. סוריה המצויה במשבר כלכלי עמוק עלולה להמשיך להוות זירת השפעה לגורמים זרים, למיליציות, לרשתות הברחה ולמנגנוני

מימון בלתי־פורמליים, וכן לאפשר לשחקנים כמו איראן או חזבאללה לנצל את המצוקה הכלכלית להשפעה ולנוכחות, כפי שאירע בתקופת אסד. במצב כזה, חולשת המדינה אינה בהכרח מקטינה את האיום על ישראל, אלא עלולה דווקא להעמיק את אי־היציבות בגבול הצפוני ולאפשר לשחקנים חיצוניים ופנימיים לנצל את הוואקום הכלכלי והשלטוני. מנגד, גם סוריה המשתקמת כלכלית אינה בהכרח מבשרת טובות עבור ישראל. סוריה חזקה יותר מבחינה כלכלית, אך ניצית מבחינה מדינית או צבאית עלולה להפנות חלק ממשאביה לשיקום הצבא, לחיזוק מנגנוני הביטחון ולבניית יכולות מחודשות מול ישראל. הגורם המשפיע יותר מבחינת ישראל הוא טיב המשטר על המנעד שבין אסלאמיסטי-קיצוני למתון, ויחסו כלפי ישראל. מעבר לדינמיקה הפנימית, המשטר לא פועל בחלל ריק ומושפע במידה רבה מהמדיניות הישראלית כלפיו.

במקביל, גורמים רשמיים בישראל נותרו חשדניים כלפי המשטר הסורי וכוונותיו. מעבר לחשש הברור לאור הרקע האידאולוגי ממנו צמח, ישנם סימני שאלה רבים באשר ליציבותה ועתידה של סוריה. מצבה הכלכלי הוא רכיב קריטי בהערכת מצבה, ולפיכך נכון שישראל תעקוב אחרי אינדיקטורים מוסדיים ברורים: מידת העצמאות והמקצועיות של הבנק המרכזי, איכות הפיקוח על מערכת הבנקאות, חזרת הבנקים למערכת הפיננסית הבינלאומית, קצב רישום החברות החדשות, רמת התחרות בענפי מפתח וזהות המעורבים במיזמי השיקום. זאת ועוד, ראוי שישראל תוודא שהתחרות הגיאופוליטית-כלכלית במירוץ השיקום הסורי על מעמד, השפעה, נכסים וצירי השפעה אזוריים אינה באה על חשבונה. אינדיקטורים אלה יכולים ללמד האם סוריה מתקדמת לכיוון של מדינה יציבה, פתוחה ובעלת כלכלה מתפקדת, או שמא היא בונה מחדש מערכת ריכוזית, חלשה ותלויה במוקדי כוח פוליטיים. בטווח הארוך, איכות המוסדות הכלכליים עשויה להיות חשובה יותר מהיקף ההשקעות עצמו בקביעת אופייה של סוריה והאתגר שתציב בפני ישראל.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.